

Sprekend leren – beknopte didactische visie

Inhoud

Sprekend leren – beknopte didactische visie	1
Wat is sprekend leren?	2
“Hoe zo? Iedereen kan toch spreken en luisteren!”	2
Er zijn goede en slechte gesprekken	2
Competitief, cumulatief, exploratief	3
Waar het om draait: zeven basisregels	6
Hoe leer je ze sprekend leren?	7
Algemene aanpak: basislessen	7
Zelf ‘spreeklessen’ ontwikkelen	8
De cruciale rol van de leraar	9

Wat is sprekend leren?

“Hoe zo? Iedereen kan toch spreken en luisteren!”

Het is moeilijk om te geloven, maar al bijna vijftig jaar lang zijn spreken en luisteren het ondergeschoven kindje in het vlaamse en het nederlandse onderwijs. Daardoor wordt er in de klas en in de schoolboeken niet zoveel aandacht aan besteed. Veel minder dan aan lezen en schrijven. In onderzoek vind je er ook niet veel over terug en zelfs de overheid schijnt er weinig oor naar te hebben. Zo worden er vreemd genoeg wel eindtermpeilingen georganiseerd voor luisteren, maar niet voor spreken of gesprekken voeren. In nederland doen ze dat nochtans wel, en vinden we nu net niet dat ze daar veel mondiger zijn dan in vlaanderen?

Misschien vindt u het ook niet zo'n probleem, dat is best mogelijk. Leren lezen en schrijven is toch heel belangrijk, zegt u misschien. Dat klopt, maar wist u dat begrijpend lezen eigenlijk begint met begrijpend luisteren? En dat goed schrijven veel te danken heeft aan goed kunnen spreken? Het antwoord daarop zou kunnen zijn: 'best mogelijk, maar spreken en luisteren kunnen we toch allemaal!' daar is natuurlijk iets van waar. Spreken en luisteren kan een kind al voor het op de schoolbanken terecht komt. Lezen en schrijven kan het dan nog helemaal niet. Maar toch...

Laten we een kleine oefening doen. Denk even terug aan uw jongste overleg, personeelsvergadering of klassenraad. Of aan een gesprek thuis, aan tafel. Of aan een discussie op televisie. Probeer u ter herinneren hoe het gesprek verliep en beantwoord nu voor uzelf deze vragen:

1. Luisterde iedereen actief naar wat de ander zei?
2. Was er altijd respect voor wat iemand vertelde?
3. Werd iedereen aangemoedigd om zijn mening te geven?
4. Werd er gevraagd waarom iemand x of y dacht?
5. Werd er nooit iemand onderbroken?
6. Werd er een conclusie getrokken die iedereen goed vond?

Het zou ons niet verbazen mocht u vijf of zes keer 'nee' hebben geantwoord. In de meeste gesprekken tussen volwassenen (en kinderen) wordt er namelijk niet altijd goed geluisterd. Veel mensen hebben de neiging om zo gauw mogelijk hun gedacht te zeggen in plaats van eerst na te gaan waarom iemand er anders over denkt. Ze onderbreken elkaar. Soms willen ze zelfs niet weten wat een ander denkt. En een conclusie die iedereen oké vindt, is er ook niet altijd...

We zijn er zeker van dat dit voor u heel herkenbaar klinkt. Als u dan weet hoe slecht de kwaliteit van een gesprek onder volwassenen kan zijn, wat moet dit dan niet zijn bij kinderen... Welnu, dat is wat wij ontdekt hebben. En we hebben ook ontdekt hoe we die kwaliteit kunnen opkrikken tot sprekend leren. Daar gaan de volgende paragrafen over.

Er zijn goede en slechte gesprekken

Het verhaal van sprekend leren begint in 1991, aan de ontbijttafel van een brits gezin. Op een morgen zaten Neil en zijn vrouw Lynn koffie te drinken. Neil is onderzoeker aan de universiteit van Cambridge, Lynn geeft les in een lagere school in de buurt. 'Vandaag ga ik nog eens proberen de kinderen in groepjes te laten samenwerken', zegt ze bij het ontbijt. 'Maar ik heb er weinig hoop op. Het lijkt wel of ze het niet willen. En dan dat lawaai...' Neils nieuwsgierigheid is meteen

gewekt. Het toeval wil dat hij deel uitmaakt van een onderzoeksgroep. Die moet nagaan hoe het zit met de mondelinge taalvaardigheid van kinderen op school. Engeland gaat namelijk zijn onderwijs hervormen en de overheid wil weten wat echt belangrijk is. En dus trekt Neil met camera's en microfoons naar lagere scholen in de omgeving. Hij neemt er gesprekken op van leerlingen terwijl ze opdrachten uitvoeren in groepjes. Die gesprekken analyseert hij.

Neil en Lynn ontdekken al gauw dat de kwaliteit van de groeps gesprekken heel verschillend is. Tegelijk merken zij dat die kwaliteit een enorme invloed heeft op hoe leerlingen samenwerken, hoe ze redeneren en argumenteren, in welke mate ze van elkaar leren en hoe goed ze problemen oplossen. Neil en zijn collega's van Cambridge voeren enkele experimenten uit in scholen: ze leren leerlingen gespreksregels aan waardoor ze heel verstandige gesprekken met elkaar leren voeren. Ze noemen dat *exploratieve gesprekken*. Het effect daarvan blijkt heel positief te zijn. Daarop schrijven ze er een rapport over en bezorgen dat aan de Britse overheid. Die besluit mondelinge vaardigheden een belangrijke plek te geven in de curricula.

Vreemd genoeg duurt het wel 25 jaar voor een gelijkaardig onderzoek ook in Vlaanderen wordt uitgevoerd. In de schooljaren 2014-2015 en 2015-2016 analyseerden Jan T'Sas (Universiteit Antwerpen) en Ria Van den Eynde (Karel de Grote Hogeschool) op hun beurt groeps gesprekken van kinderen in vijf Vlaamse lagere scholen. Ze komen tot dezelfde conclusies als Neil en Lynn: er zijn verschillende soorten groeps gesprekken, maar er is er maar één goede, waarin echt geleerd wordt. Daar kunnen we in onderwijs dus iets mee doen. En daarover gaat de volgende paragraaf.

Competitief, cumulatief, exploratief

Om met de deur in huis te vallen: als leerlingen per twee of in groepjes samenwerken, kunnen er drie soorten gesprekken ontstaan: competitieve, cumulatieve of exploratieve.

Bij competitieve gesprekken luisteren leerlingen niet (actief) naar elkaar. Ze laten elkaar niet uitspreken. Ze proberen het gesprek te domineren en dringen hun mening op. Ze vragen niet naar argumenten en formuleren er zelf nauwelijks. Als er dan toch argumenten worden geuit, dan wordt daar niet echt op voortgebouwd. Er wordt weinig doelgericht gewerkt en slechts zelden streven de leerlingen bewust naar een consensus. Dialoog 1, hieronder, is daar een goed voorbeeld van: Timo, Kimberley en Sara lossen samen een probleemoplossende toets op. Daarbij moeten ze uit genummerde puzzelstukken het juiste stuk kiezen dat in een grotere figuur past.

Dialoog 1 – competitief gesprek¹

Timo: De 6. Sorry hé. Wow, wow, wow. What the... Eh, bij de... Oké, klaar?

Kimberley: A4 en zo staat er niet tussen.

Timo: A8, de die denk ik. Ja, die hé? Die.

Kimberley: Maar nee.

Sara: Nee, deze. De 6.

Timo (slaat herhaaldelijk met de vuist op tafel): Deze.

Sara: Nee, want dat gaat toch zo in vakjes...

Timo: Maar nee, check: 2 lijnen, 2 lijnen.

Sara: Ja, maar het is niet zo.

---

¹ Alle namen zijn fictief

Kimberley: Ja, nee dat is de 2.
Timo: Oh de A8.
Kimberley: Wat is die vorige? A5?
Timo: Ja.
Kimberley: A10.
Timo: Eh ja, eh wacht eh, 10. Ja. Oh shit, die is moeilijk.
Kimberley: De deze.
Timo: Nee, want die, die...
Kimberley: Zeg, rustig hé.

Het gesprek loopt niet van een leien dakje: de beurtwisselingen tijdens het gesprek zijn heel kort, de leerlingen onderbreken elkaar geregeld, er worden nauwelijks argumenten uitgewisseld en een van de meest voorkomende woorden is 'nee'. Het is ook onduidelijk wie uiteindelijk beslist welk puzzelstuk het wordt. Van samen leren is hier weinig sprake. En of ze de opgave juist hebben, is maar de vraag.

Bij cumulatieve gesprekken gaat het er anders aan toe. Daar stellen leerlingen elkaar weinig of geen vragen en argumenteren doen ze slechts in beperkte mate. Ze vinden het vooral belangrijk de goede sfeer in de groep intact te houden en kritisch zijn voor elkaar hoort daar niet bij. Erger nog: ze haspelen opdrachten daardoor sneller af dan wenselijk is. Soms doen ze dat zelfs bewust om 'er vanaf te zijn'. Bij een brainstorm kan cumulatief spreken positief zijn, maar groepswork is meestal meer dan dat. Een voorbeeld is dialoog 2. Hier zijn Kevin, Rob en Rani met de puzzel bezig.

Dialoog 2 – cumulatief gesprek²

Kevin: B4.
Rob: Mag ik eens zien?
Rani: Ik denk ... .
[Kevin: Dit.]
Rani: ... dit.
Kevin: Dit.
Rob: Ja, twee.
Rani: Ja, twee.
Kevin: Dan zijn we overeen hè. (eens)
Rani: Dat was direct.
Rob: Maar nu is dat nog niet zo moeilijk.
Rani: Nee, niet zo moeilijk. Dat komt nog.
Kevin: Ik denk dit.
Rob: Wacht, wacht, wacht. Wacht.
Rani: Ik denk dit.
Kevin: Ja, wat?
Rani: Ja, drie.
Kevin: Ja hè.
Rob: Dat is... B6 dan? Is dat B6?
Rani: B6 ja.
Kevin: Oké, dit.

---

² Alle namen zijn fictief

De drie kinderen werken op het eerste gezicht goed samen, maar ze wisselen geen argumenten uit om samen tot een goed onderbouwde conclusie te komen. Als Rob met 'wacht' aangeeft dat hij een ander idee heeft, dan wordt dat genegeerd. 'ja' is hier het meest voorkomende woord. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de moeilijkheidsgraad van de opgave ook meespeelt: blijkbaar is die zo gemakkelijk dat kritisch doorvragen of argumenteren niet hoeft. Een cumulatief gesprek kan dus ook betekenen dat de opdracht te eenvoudig is.

Het derde type is het exploratieve gesprek. De kenmerken daarvan maken dit gesprekstype bijzonder bruikbaar en effectief in de klas: leerlingen vragen aan elkaar wat ze denken, luisteren actief naar elkaar, stellen waaromvragen, wisselen argumenten uit en bouwen daarop verder, werken naar een besluit toe waarin iedereen zich kan vinden en nemen daar ook samen de verantwoordelijkheid voor. Dialoog 3 illustreert dit. Hier proberen Gabriël, Lore en Ferre de puzzelopdracht op te lossen.

Dialoog 3 – exploratief gesprek³

Gabriël: Iets met rond, iets met rond. Ja, die. Twee, denk ik.

Lore: Ik denk twee. Ferre?

Ferre: Ik denk vijf.

Lore: Waarom denk jij dat?

Gabriël: Een rond vierkant, een vierkant met een kruis door, een vierkant met bolletjes. Zo eentje met rond, zo eentje met een kruis door, zo eentje met bolletjes. Dus dat moet deze dan hè. Hè want ... Zo en er is nog geen met een rondje ervan hè.

Ferre: Maar kijk... Je hebt een patroon... (wijst)

Lore: Zie jij ergens ... zo kijk hè, wacht hè, doe uw vinger eens weg. Euh... Zie jij ergens zo eentje? Maar dan met een andere tekening?

Gabriël: Neen.

Ferre: Neen.

Lore: Neen, dus dat staat er niet bij.

Gabriël: Dat zal deze zijn eigenlijk hè.

Ferre: Ja, ja... .

Lore: Zie jij ... .

Ferre: Nu zie ik het.

Lore: Oké.

Gabriël doet een voorstel, Ferre doet meteen een tegenvoorstel. Lore wil er het fijne van weten en stelt een waaromvraag. Beide jongens geven daarop hun argumenten. Doordat ze daarbij op een blad aanwijzen wat ze bedoelen, klinken die argumenten soms eerder impliciet, maar ze bouwen wel op elkaars redenering voort. Uiteindelijk bereiken ze gedrieën een consensus ('oké').

Het effect van competitieve en cumulatieve gesprekstypes kent u: meer decibels dan leren. En omdat die types zo vaak voorkomen, hebben leerkrachten wel eens de neiging om groepswork te schrappen uit het lijstje van werkvormen. Dat is jammer, want zo leren leerlingen niet hoe ze moeten samenwerken en samen redeneren. Ze zullen er zelfs slechter door presteren in latere

---

³ Alle namen zijn fictief

jaren. Dat laatste weten we dankzij weer andere britse onderzoekers. Zij stelden vast dat de kwaliteit van luisteren en spreken in het lager onderwijs een beslissende invloed heeft op de leerprestaties van jongeren in het secundair onderwijs.

Het verhaal van neil en lynn is niet af. Na hun ontdekking van de drie gesprekstypes besluiten ze, zoals eerder gezegd, een experiment te doen in verschillende engelse lagere scholen, bij leerlingen van tien tot twaalf jaar. Acht klassen leerlingen leren exploratief spreken, acht andere klassen niet. Van beide groepen nemen de onderzoekers een probleemoplossende toets af. De leerlingen maken die in groepjes van drie. Ze doen dat bij de start van het experiment en drie maanden later, aan het eind. Tegelijk analyseren neil en lynn de gesprekken die de kinderen in groepjes voeren terwijl ze die toets deden. De resultaten zijn duidelijk in het voordeel van de leerlingen die exploratief hebben leren spreken: ze werken beter samen, kunnen beter hun gedachten formuleren en argumenten verwoorden en lossen als groep beter probleemopdrachten op. Bovendien gaat ook het probleemoplossend vermogen van individuele leerlingen erop vooruit. In de jaren die volgen herhalen neil en collega's het experiment een aantal keren, telkens met dezelfde positieve resultaten. De beste resultaten boeken ze zelfs in scholen met veel kansarme en/of taalzwakke leerlingen. In vlaanderen stellen ook jan t'sas en ria van den eynde vast dat taalzwakke kinderen veel baat hebben bij exploratief leren spreken.

Intussen is dit experiment in nog andere landen op allerlei manieren overgedaan. Dat gebeurde niet alleen in lagere scholen, maar ook in het secundair en hoger onderwijs, en bij kleuters. Kenmerkend is dat de experimenten, in welk land en op welk onderwijsniveau ook, bijna overal gelijkaardige positieve effecten opleveren.

Waar het om draait: zeven basisregels

Daarmee zijn we aan de belangrijkste vraag toe: wat moeten leerlingen doen om exploratief te spreken? Simpel, ze moeten zeven basisregels aanleren en toepassen. Die regels klinken verrassend eenvoudig:

1. Elk groepslid mag eigen idee/mening uiten.
2. We luisteren actief naar elkaar.
3. We respecteren elkaars idee/mening.
4. We geven argumenten/tegenargumenten voor ideeën/meningen.
5. We vragen andere groepsleden naar hun idee/mening en naar hun argumenten.
6. We geven constructieve kritiek op wat er gezegd wordt.
7. We streven naar een besluit dat iedereen goed vindt.

Het merkwaardige aan deze basisregels is dat ze half verborgen en versnipperd in de leerplannen zitten. Daardoor worden ze niet gezamenlijk en systematisch aangeleerd. Het gevolg daarvan kent u eigenlijk al: de meeste leerlingen praten eerder competitief en/of cumulatief tijdens groepsopdrachten. Om hen exploratief te leren spreken is er een duidelijke, zichtbare leerlijn nodig waarin alle basisregels op een samenhangende manier vervat zitten. Het is namelijk de samenhang van deze regels die het verschil maakt. Zo focussen regels 1, 2, 3 en 7 op groepsvorming en groepsverantwoordelijkheid. Regel 4 en 6 zetten in op rationeel denken (anders dan in cumulatieve of competitieve gesprekken). En regel 5 speelt in op het feit dat leerlingen beter tot gezamenlijk overleg komen als ze elkaar aansporen om te participeren. De positieve effecten van deze regels zijn allemaal door onderzoek aangetoond.

Op basis van de experimenten van Mercer en collega's lijkt het logisch dat exploratief spreken in het lager onderwijs moet worden aangeleerd, want hoe jonger de leeftijd waarop leerlingen exploratief leren spreken, hoe beter. Bovendien moeten kinderen toch al een zekere leeftijd hebben om goed te kunnen samenwerken. Starten in het derde leerjaar lijkt dan ook ideaal. Maar de experimenten bij kinderen en jongeren van andere leeftijden, ook bij kleuters, hebben intussen aangetoond dat dat niet noodzakelijk is. Je kunt er enerzijds vroeger mee starten dan het derde leerjaar en anderzijds is het nooit te laat om ermee te beginnen. Sterker nog: het is volgens ons mogelijk exploratief spreken te integreren in een leerlijn van kleuter- tot secundair onderwijs. Die hebben we in het volgende hoofdstuk voor u uitgewerkt, als een didactiek van sprekend leren.

Hoe leer je ze sprekend leren?

Algemene aanpak: basislessen

Hoe leert u leerlingen exploratieve gesprekken met elkaar voeren? Daar zijn drie stappen voor nodig:

Stap 1: maak je leerlingen luister- en spreekbewust

De leerlingen moeten zich heel goed bewust worden van wat luisteren, spreken, vragen stellen enz. Precies is. Daar zijn enkele extra lessen voor nodig, maar de tijd die u daarin stopt, verdient u later dubbel en dik terug.

Stap 2: introduceer de zeven basisregels

De leerlingen leren luisteren, vragen stellen, vragen beantwoorden, argumenten herkennen en zelf aanbrenge, feedback geven. Dat gebeurt geleidelijk aan via basislessen. Zo ontdekken ze zelf mee de basisregels van een exploratief gesprek.

Stap 3: laat je leerlingen oefenen in concrete lessituaties

De leerlingen passen de regels toe in allerlei leergebieden of vakken. Exploratief spreken is geen doel op zich, het is ook een leermiddel. Daarom past dit in elk leergebied, elk vak.

Tip: spreken met beurtkaartjes

Hoe zorg je ervoor dat leerlingen naar elkaar luisteren en elkaar niet onderbreken? Je kunt werken met beurtkaartjes. Een voorbeeld:

Elke leerling in de groep heeft drie beurtkaartjes in zijn handen. De kaartjes zijn blanco of er staat 'beurt' op. De leraar geeft een gespreksonderwerp op en stelt een tijdlimiet. De leerling die wil beginnen, legt een van zijn beurtkaartjes in het midden van de tafel. Terwijl hij praat, zwijgen en luisteren de andere leerlingen. Als hij uitgepraat is, mag een andere leerling een beurtkaartje op tafel leggen en reageren. Zo gaat het verder tot alle beurtkaartjes op zijn. Leerlingen die al hun beurtkaartjes hebben ingeleverd, moeten wachten tot alle kaartjes zijn opgebruikt. De leerlingen kunnen de beurtkaartjes dan opnieuw verdelen en het gesprek voortzetten, of ermee stoppen. Je kunt de beurtkaartjes uiteraard vervangen door andere voorwerpen, zoals jetons of lucifers. Je kunt ook bepalen dat 'overtreders' meteen een extra beurtkaart moeten inleveren. Wees wel kritisch: soms zeggen leerlingen maar wat, omdat ze aan de beurt zijn. Dan leren ze uiteraard niet veel.

Om uw leerlingen exploratief te leren spreken, gebruikt u speciaal daartoe ontwikkelde **basislessen**. Elke basisles maakt de leerlingen bewust van een aspect van de exploratieve

gesprekken. In het lager onderwijs, maar ook bijvoorbeeld in de okan-klas, zijn 'praatkaartjes' daarbij handige hulpmiddelen voor de leerlingen. Op die kaartjes staat 'praat', 'luister', 'wat denk jij?', 'waarom denk je dat?' enz. In het secundair/voortgezet onderwijs vinden leerlingen zulke kaartjes te kinderachtig (tenzij in klassen voor anderstalige nieuwkomers, waar wel vaker dergelijke hulpmiddelen worden gebruikt). Hier komen leerlingen beter zelf, op een inductieve manier tot de basisregels. We raden u aan om een **poster met de basisregels** permanent op te hangen in de klas, zodat u er altijd naar kunt verwijzen.

Even belangrijk als de basislessen zijn systematisch ingebouwde momenten van evaluatie, meer bepaald **feed forward en feedback**. Dat wil zeggen: eenmaal de regels verworven zijn, organiseert u groepswork waarbij de leerlingen telkens kort terugblikken op de mate waarin zij de regels hebben toegepast en wat dat heeft opgeleverd. U stelt vragen als: 'wie heeft goed geluisterd? Hoe heeft luisteren je geholpen om de opdracht te maken? Wat leverde het op om naar argumenten vragen? In welke groepje werden sommige regels minder goed gevolgd?...'. De volgende les kun je dan anticiperen: 'vorige week zeiden jullie dat er te weinig waaromvragen zijn gesteld. Daar ga je bij deze nieuwe opdracht extra op letten ...'

Hoe en in welke mate u de basislessen geeft, hangt af van wat er in andere leerjaren gebeurt. Misschien bent u de eerste of enige leerkracht die ermee aan de slag gaat. In dat geval bent u een **starter**. Of misschien komt exploratief spreken al in meerdere leerjaren aan bod en kun je voortbouwen op het werk van uw collega in een lager leerjaar. In dat geval bent u een **opvolger**. De basislessen voor starters zijn anders dan die voor opvolgers. U moet dus kiezen, maar in beide gevallen kun je uw aanpak laten afhangen van de leerlijn. En daar gaat de volgende paragraaf over.

Zelf 'spreeklessen' ontwikkelen

Hoe ontwikkel je zelf lessen waarin sprekend leren centraal staat? Allereerst: je hebt daarvoor geen andere leerstof nodig dan de leerstof die je sowieso al geeft. Met het volgende stappenplan kom je al heel ver:

Stap 1 – Selecteer je leerstof

Denk na over de leerstof die je de volgende dag of week wilt geven. Zitten daar elementen in waarvoor sprekend leren een meerwaarde kan bieden? Zijn er bijvoorbeeld merkwaardige feiten of misvattingen die leerlingen kunnen onderzoeken of ophelderen?

Stap 2 – Plan het moment

Bepaal in welke fase van de les je kinderen wilt laten praten over de leerstof: vooraf (voorkennis activeren, beginsituatie peilen, probleem stellen, uitdagen ...), tijdens de les (uitdiepen, vragen oplossen, van elkaar leren ...) of erna (conclusies trekken, samenvatten, herhalen, toetsen ...).

Stap 3 – Verzamel materiaal

Verzamel het vereiste materiaal: voorwerpen, een tekst, filmpjes, website, foto's ... Of bepaal een onderwerp (Vikings, planeten ...)

Stap 4 – Bedenk 10 bespreekpunten

Brainstorm rond het materiaal. Schrijf tien stellingen of vragen op waarvan je vrij zeker bent dat ze leerlingen tot discussie zullen aanzetten (denk aan Vygotsky: niet te moeilijk, niet te gemakkelijk).

Je kunt waar/vals-stellingen verzamelen (of waar/vals/weet niet goed). Zorg er in elk geval voor dat het stellingen zijn waarover je een rationeel gesprek kunt voeren. Meninge n als 'Geel is de mooiste kleur' zijn minder geschikt, tenzij je een les wilt bouwen rond feiten en meninge n. De stellingen of vragen moeten leerlingen uitdagen om zich een eigen idee te vormen en daarvoor argumenten te verzinnen.

Stap 5 – Verwoord de bespreekpunten

Schrijf de tien bespreekpunten op een blad papier. Besteed veel aandacht aan wat je schrijft: is de stelling duidelijk, concreet, ondubbelzinnig ...? Begrijpen de leerlingen alle woorden?

Nummer de bespreekpunten van 1 tot 10, dat maakt het nabespreken makkelijker.

Stap 6 – Bedenk een verdiepings/uitbreidingsactiviteit

Bedenk een verdiepings/uitbreidingsactiviteit. Deze activiteit moet de groepjes doen voortbouwen op wat ze al besproken en gevonden hebben. Het voordeel van deze activiteit is dat ze de vlugge leerlingen al aan het denken zet.

Stap 7 – Bereid de leerlingen voor

Bereid de leerlingen voor op het groepswork. Hebben ze hun kaartjes met basisregels klaar? Is de groepsindeling duidelijk? Zijn de functies verdeeld? Enz.

De cruciale rol van de leraar

Welke vorm van groepswork u ook kiest, de meeste kinderen beseffen eigenlijk niet goed wat je van hen verwacht. Dat uit zich vooral op gesprekstechnisch vlak: de ene leerling begint meteen te praten maar houdt geen rekening met wat de andere groepsleden denken; de andere leerling probeert wel tussen te komen maar geeft het op als het niet meteen lukt. Hier wordt de cruciale rol van de leraar duidelijk. Alleen hij/zij kan de leerlingen bewust maken van wat sprekend leren vereist. Alleen hij/zij kan de kinderen beter leren luisteren en spreken. Wanneer de leraar daar inspanningen voor doet, zo blijkt uit de praktijk, is het effect aanzienlijk. Kinderen die aanvankelijk er het zwijgen toe doen, omdat ze meer timide zijn of zelfs minder taalvaardig, komen plots wel aan bod en leveren een positieve bijdrage tot het groepswork.

Een van de belangrijkste manieren om de kwaliteit van luisteren spreken bij leerlingen te verbeteren, is door zelf het goede voorbeeld te geven. Dat noemt men modelleren . Je kunt dat zelf in een groepje doen. Een andere belangrijke ingreep is observeren en corrigeren: je voegt je als observator bij een groepje en stuurt het luisteren en spreken bij. Als je bijvoorbeeld merkt dat een leerling er maar niet in slaagt het woord te nemen of snel onderbroken wordt omdat zijn/haar uitleg niet meteen begrepen wordt, dan neem je even de rol van gespreksleider over. Je geeft ieder om beurten de kans om – zonder onderbroken te worden – input te geven. Vervolgens vraag je wat de leerling in kwestie denkt én waarom hij/zij dat denkt. Vervolgens kun je kort klassikale feedback geven met concrete voorbeelden.

Dergelijke eenvoudige ingrepen vragen weinig voorbereiding. De klaspraktijk heeft al bewezen dat zelfs minder verstandige kinderen waardevolle input geven in een groep die hen normaliter geen kans zou geven. Zo'n kind heeft dankzij de leraar meer effectief leren luisteren en spreken; de drempel zal volgende keer minder hoog liggen. Eén ding is zeker: alle leerlingen kunnen efficiënt leren spreken en luisteren!